

V Ostravě proti všem!

Ostravské Divadlo Petra Bezruče do nového roku vstoupilo radikální revizí Ibsenova *Nepřítele lidu* v režii vlastního uměleckého šéfa Jana Holce. Drama s více než stočtyřicetiletou inscenační tradicí v pečlivých rukou mladého realizačního týmu vykrytalizovalo v nekompromisní a ryze aktuální obžalobu dnešní společnosti, jež se sice okázale přimyká k nejrozumnějším etickým a filozofickým principům a normám, ve skutečnosti je však i nadále dominantně ovládána touhou po moci, luxusními pokroutkami naplněných korytech i teplých peleších. Své čím dál vzácnější odpírače je přitom permanentně připravena nelítostně potírat.

Režisérova adaptace, příkladně dramaturgicky dozorovaná Peterem Galdíkem, starou hru dopuje koňskou dávkou vysoce funkční kombinace přímočaré morality a sžíravě hořké ironie, takže jevištní dění žánrově osciluje mezi politickým thrillerem a tragickou fraškou. Redukcí postav a jejich obsazením je náležitě posílen (anti)komunitní aspekt, zato však lehce oslabeno téma mezigeneračního konfliktu, jehož nositelkami jsou zde zejména ženské charaktery Petry a Mortenové. Sledujeme tak plíživý rozpad jednoho maloměstského společenství, rozleptávaného přetvářkou, falešným přátelstvím a přebujelými ambicemi, jimž dokáže bez servítků čelit jen neochvějná morálka lázeňského lékaře Tomáše Stockmanna.

Kompaktní a do detailu propracovaná inscenace jednoznačně potvrzuje vzájemnou napojenost dlouhodobě spolupracující tvůrčí grupy, která je kromě již zmíněných tvořena scénografem Jánem Terebou a autorem hudby Ivanem Acherem. Tereba si s parodickou nadsázkou pohrává s původně dánským, leč i v našich končinách nejrozumnějšími životními koučemi a „ezobydlenkami“ masivně prosazovaným fenoménem hygge. Nadčasovým kostýmům, jež dobře dokreslují charaktery i životní styl postav, vévodí tlumené barvy, skandinávský původ dramatické předlohy evokuje střídavě užívaná svetrovina. Vzdušné, symbolicky proměnlivé scéně dominují dva „kamenné“ objekty, jež jasně odkazují na ambivalenci radioaktivního smolince, jenž se lehce může stát zdrojem léčby i katastrofy, stejně jako Ibsenovy fiktivní lázně. Horní, schodištěm oddělená část je domovským, a tedy intimním prostorem, ve spodní se odehrávají především veřejné scény, v nichž postupně eskaluje primární téma hry a jsou strhávány masky.

Vstupní, takřka hororový výjev v sobě hravě snoubí dva zásadní filmové odkazy, a sice k průzkumnické scéně ze Scottova *Vetřelce* (USA / Velká Británie, 1979) a Petersenově *Smrtící epidemii* (USA, 1995). Atmosférický prolog vystřídá pomalu houstnoucí idylka, jež je dominantně mužským a politicky výrazně vyhranějším pokračovatelem zdejší úspěšné inscenace *Strípky ženy*. Realistický rámec průběžně narušují groteskní momenty, z nichž nejvýraznější je zábavně stylizovaná sumo bitka. Po přestávce pak následuje apelativní finále, jež i díky arénové orientaci hlediště několikrát formálně připomene televizní *Kotel*.

Alfou a omegou ambiciózního projektu je pochopitelně herecké obsazení. I tentokrát přitom Holcova režie setrvale inklinuje ke klinické věcnosti, vnitřní disciplíně a striktně kolektivnímu

pojetí. Ztvárnění ústředního dua bratří Stockmannových naplno těží ze vzájemné fyzické podobnosti jeho představitelů Lukáše Melníka a Mariána Chalányho. Odlišná životní stanoviska soupeřících jsou zdůrazněna autenticky neupraveným plnovousem a volným oblečením jednoho a falešným záporáckým knírkem a nepadnoucím korporátním sakem druhého. Jde o atraktivně vizualizovaný konflikt obsahu a formy. Upřímnost versus PR. Zatímco Chalányho Petr je průzračnou studií čilého lokálního politika, jehož křivácká příčinnost jednoznačně vítězí nejen nad sourozeneckou, ale dokonce i rodičovskou náklonností, Melníkův lékař Tomáš se záměrně na míle vzdaluje zažitým představám bezkrevného dušínovského svatouška i seriálových bílých plášťů. Jeho ambice i soutěživost jsou rovněž nezměrné, míří však k vyšším ideálům, jež prosazuje výrazně čistějšími metodami než jeho pochybný bratr. Melníkova niterná interpretace strhuje bezprostřední humanitou i uvěřitelným voláním po základních principech slušnosti, které z Ibsenovy ikony idealismu činí moderního donkichota i přirozený vzor.

K postavám kladným lze v tomto marastním mikrokosmu přičíst už jen Tomášovu neteř Petru, kterou čerstvá posila souboru Monika Tomková obdařila přitažlivou zemitostí, pevným hlasem i okouzující sebedůvěrou. Magdaléna Holcová v roli Doktorovy manželky Kateřiny na první pohled exemplárně naplňuje polohu precizní i něžné paní domu, pod zdánlivě neškodnou fasádou stepfordské paničky a místního ženského ideálu se však skrývá pregnantně formulovaný amorální interes o vlastní prospěch, implicitně omlouvaný nenarozeným dítětem. Role lavírujícího novodobého svazáčka Billinga se energicky, s lehkou aurou sňatkového podvodníka z mýdlové opery zmocnil Vít Hofmann a podvrtná plastičnost Jáchyma Kučery tentokrát pokorně slouží lokálnímu žurnalistickému vředu Hovstadovi. Ten je nikoli náhodou obdařen nápadně podobnou parukou jako shodně odpudivá, silně prospěchářsky orientovaná postava Mortenové, jež je další z dlouhé řady vynikajících kreací dlouholeté tahounky bezručovské kumpanie Kateřiny Krejčí.

Aktuálně nejprogresivnější moravskoslezská činohra vstoupila do roku 2025 suverénním způsobem, jenž hlasitě volá po následování. Přináší totiž divadlo tematicky současné, divácky atraktivní, umělecky neústupné a především i ve světovém kontextu konkurenceschopné. Děkuji za něj vřele!

Divadlo Petra Bezruče, Ostrava – Henrik Ibsen: Nepřítel lidu. Režie a adaptace Jan Holec, dramaturgie Peter Galdík, scéna a kostýmy Ján Tereba, hudba Ivan Acher. Premiéra 24. ledna 2025.

Petr KlariN Klár / devadelni.net / 4. 2. 2025

U Bezručů ukazují, že bránit pravdu je jako spolknout hořkou pilulku. Ibsen i ve 21. století nelítostně nastavuje zrcadlo

Ačkoliv by mnohé diváky mohlo odradit uvedení dramatu, jehož premiéra se na divadelních prknech konala v roce 1883, režijní pojetí pod taktovkou Jana Holce a především svěží herecké ztvárnění ukázalo, že tato hra je v dnešní době aktuálnější než kdy jindy. Nakolik je možné ohýbat pravdu? Dá se koupit? Překřičet? Umlčet? A je relativní? Odpovědi, ale i nové otázky dostali diváci, kteří si nenechali ujít páteční premiéru první letošní inscenace Divadla Petra Bezruče.

Na konci 19. století byl norský dramatik Henrik Ibsen průkopníkem ve svém oboru. Dokázal šokovat vytríbenou psychologií svých postav, jako jeden z prvních postavil rovnocenné a emancipované hrdinky vedle svých mužských protějšků a svými odvážným a proti proudu plujícími postoji si vysloužil postavení vyvrhele a „nepřítele“ norského lidu, takže si prošel podobným procesem jako hlavní postava hry. Tím více překvapí, jak aktuální může být tento dramatik i dnes.

Samotný děj *Nepřítele lidu* je v jádru prostý, což však tím více posiluje nosnost hlavní myšlenky, čímž je zarputilý boj pravdy s přetvářkou, která tráví a ničí vazby jak v občanské společnosti, tak i v nejbližší rodině. Hlavní postavou je doktor a čerstvý profesor Tomáš Stockmann (Lukáš Melník), který jako čelní představitel městských lázní, které jsou hlavním zdrojem příjmů celého norského maloměsta, zjišťuje, že léčivé prameny jsou kontaminovány a stávají se tak rizikem pro pacienty, kteří se do lázní jezdí zotavovat.

Stockmannův bratr Petr (*Marián Chalány*), který je zároveň starostou města, pravdu o kontaminaci lázeňských vod umlčuje a posléze se ji snaží relativizovat, ať již skrze média, politické vlivy nebo i výhrůžky vlastní rodině. Pravdu lze nalézt u obou bratrů, doktor ji však vidí v morálním poselství – obyvatelům z etického hlediska není možné zatajit, že voda v lázních je otrávená, starosta zase vidí pravdu politickou – město by zavřením lázní přišlo o hlavní zdroj financí, což by se mohlo odrazit i na starostově kariéře.

Boj obou bratrů o pravdu stravuje i jejich okolí – novinář Hovstad (*Jáchym Kučera*) se postupně připojuje k jedné a posléze ke druhé straně, aby poukázal, jak mohou být média ovlivnitelná, jeho spolupracovník Billing (*Vít Hofmann*) zase uhne ze svého stanoviska za příslib zářné kariéry.

Největší oporou doktora Stockmanna tak zůstává jeho manželka Kateřina (*Magdaléna Holcová*), a to i přesto, že se jí události přímo dotýkají. Oba bratři posléze čelí tlaku celé veřejnosti během tiskového prohlášení, protože prosperita lázní je pro jinak bezvýznamné maloměsto zcela zásadní. Jelikož však doktor nechce ze svého etického postoje uhnout ani o píd', je svým bratrem – starostou zdiskreditován natolik, že se stává „nepřítelem“ lidu.

Režisér *Jan Holec* nenásilným způsobem adaptoval inscenaci do současnosti, kdy si společnost stále více než kdy předtím uvědomuje dopady lidské činnosti na naši planetu. Společnost však není v ekologických otázkách jednotná, názorové spektrum je široké. Skrze postavy obou bratrů tak můžeme vidět dva radikální tábory. Jeden z nich je morálně bezúhonný, avšak ve své podstatě naivní a zranitelný, druhý se naopak dokáže ohánět ostrými lokty, avšak za cenu pokřivené páteře. Holec oprostil původní drama od občasných projevů, které by z dnešního hlediska mohly působit pateticky, což přidalo inscenaci na životnosti.

Největší devízou celého představení však je zcela civilní herectví – a to všech zúčastněných herců, kteří se objevili na jevišti, byť samozřejmě největší prostor dostaly právě postavy obou bratrů. *Lukáš Melník* v hlavní roli zcela přesvědčivě a s naprostou lehkostí vdechl své postavě životnost a prokázal i její pozvolný psychologický vývoj. Zatímco na začátku představení diváci sledovali, jak doktor v podání Melníka jde za svými dobromyslnými cíli, zcela naivně a v domněnku, že celé město touží poznat pravdu, na konci vidíme muže, který sice ze svého postoje neuhnul, ale postupně mu dochází, jak hořkou pilulku právě spolkl. Zároveň jeho závěrečný monolog, byť by se mohl zdát plný frází, vyznívá uvěřitelně, pramenící z trpkého poznání, že pravda není vždy vítána, narozdíl od přetvářky.

Stejně tak i *Marián Chalány* ztvárnil přesvědčivě starostu města, který rovněž neuhnul ze svého postoje, a to ani za cenu rozvrácení vlastní rodiny. Chalány nevytvořil karikaturu, byť by se i tato možnost nabízela, ale svým hereckým projevem vytvořil charakter, který musí jít nekompromisně za svými politickými a kariérními cíli, zcela tvrdě, bez ústupků, žel často s pošramoceným svědomím.

Nohama zcela na zemi zůstala postava Kateřiny, manželky doktora Stockmanna, kterou ztvárnila *Magdaléna Holcová*. Stala se jakýmsi prostředníkem mezi dvěma naprosto odlišnými světy. Krotí svého manžela v jeho naivitě, zároveň ho však brání před útoky jeho bratra a v závěru se stává jeho jedinou oporou.

Jáchymu Kučerovi se zase podařilo převtělit do role urputného novináře Hovstada, který má v rukou sílu místního média. Prvotní touha novináře přinášet občanům města senzační, ale pravdivé informace je přehlušena po rozhovoru se starostou města. Kučera tak poukázal, že i rádoby nezávislé noviny dokážou manipulovat s pravdou v případě, že by její přímé vyznění mohlo ohrozit samotnou existenci novin. Zároveň Kučera spolu s *Vítem Hofmannem*, který ve své roli Billinga rovněž manipuluje s pravdou ve prospěch své budoucí kariéry, skrze své postavy vnesl na scénu i lehký humor, který dokázal odlehčit napjatou atmosféru mezi hlavními aktéry.

Na menším prostoru prokázaly výrazný herecký um i herečky *Kateřina Krejčí* v roli tchyně doktora Stockmanna a *Monika Tomková* v roli dcery starosty města. Zatímco Krejčí ztvárnila odtažitou a distingovanou dámu, která odkoupením klesajících akcií lázní ještě ztížila již tak zapeklitou situaci doktora Stockmanna, Tomková se naopak v roli dcery starosty města dokáže vzepřít otci a tím, že jako členka akademického senátu nepřečte lživé starostovo prohlášení a ohrozí své vyhlídky do budoucna, ovšem jako jedna z mála postav si zachová

čisté svědomí. I zde tak Ibsen poukazuje na fakt, že právě ženské postavy jako je doktorova manželka Kateřina či starostova dcera Petra jsou etickým vzorem chování namísto mužských jedinců, kteří jsou často zmítaní politikařením, intrikami či zdánlivým hrdinstvím.

V neposlední řadě se pak na utváření samotné inscenace podíleli i samotní diváci, kteří se nacházeli ve specificky připraveném prostoru, kdy obklopovali jeviště ze tří stran. Diváci se tak stali obyvateli maloměsta, ke kterým přímo promlouval jak starosta se svým projevem, očerňujícím svého bratra, tak posléze i samotný doktor. Mezi projevy byla velmi dobře zakomponovaná divadelní přestávka a publikum vracející se do hlediště tak představovalo srocující se dav, který má za okamžik vyslechnout hlavní doktorův monolog. Zároveň však diváci představovali i třetí společenskou vrstvu, a to tu nejpočetnější – mlčící většinu, ten nespočítaný dav, který se dle prospěchu a aktuální situace přiklání na jednu, či druhou stranu, nebo naopak stojí v koutě, bez vlastního názoru.

Iluze realistického dramatu byla rozmělněna několika intermezzy, kdy v symbolické rovině byl představen souboj pravdy s přetvářkou (zápas sumo). Tato intermezza byla dokreslena výrazným hudebním doprovodem a odlišovala se také symbolickými kostýmy a odlišným nasvícením (či spíše ztemněním) scény. Právě v těchto momentech měl divák možnost utříbit si myšlenky a připravit se na následující výstupy.

Pravda zůstane vždy pravdou, ať už se za ni schovávají různé více či méně ušlechtilé činy. Herci se kolektivně oprostili od deklamovaného hraní, režisér nenutil divákovi konkrétní vyznění inscenace, a proto se mohlo představení setkat s úspěchem. Zároveň je nutné dodat, že s premiérou Nepřítele lidu se kapitola této zdařilé inscenace teprve otevírá a dá se očekávat, že s dalšími reprízami bude její kvalita stoupat. V každém případě Bezruč hodili hned úvodem roku symbolickou rukavici ostatním nejen ostravským divadlům.

*

Nepřítel lidu. Autor: Henrik Ibsen. Režie a adaptace: Jan Holec. Dramaturgie: Peter Galdík. Scéna a kostýmy: Ján Tereba. Hudba: Ivan Acher. Recenze je psaná z premiéry uvedené v pátek 24. ledna 2025 v Divadle Petra Bezruče.

Lukáš Kowala / Ostravan.cz / 25. 1. 2025

Voska: Nepřítel lidu (Divadlo Petra Bezruče)

Hlasovka od Stockmanna

Na samém sklonku sezóny se Divadlo Petra Bezruče, vyhlášené v Cenách divadelní kritiky divadlem loňského roku, vydalo do pražské ARCHY+ hned se třemi novými inscenacemi. *Krysaře* a hlavně dobrou pověstí provázenou inscenaci *Pozdě přichází* jsem bohužel nestihl, ale Ibsenova *Nepřítel lidu* v úpravě režiséra Jana Holce naštěstí ano. Naštěstí ne proto, že by mě tenhle titul naprosto uchvátil, spíš z toho důvodu, že ve mně nechal příjemně dráždivý pocit rozporuplnosti.

Předně: čistě technicky vzato je to inscenace prvotřídní. Podobně jako u nedávných *Střípků ženy* ve zpracování téhož režiséra na tom má zásadní podíl herectví. Všichni zúčastnění se vyhýbají jednolitému projevu a dovedou ztvárnit vybičované emoce i ztišené pasáže. Strhující je samozřejmě zejména duel Lukáše Melníka coby Tomáše Stockmanna – rtuťovitého hračky, který s dětskou radostí touží přijít věcem na kloub – a Mariána Chalányho v roli jeho bratra, manipulativního slizouna Petra. Kromě nich se nevzrušenou, suchou ironií blýskne Kateřina Krejčí jako Mortenová, tedy postava původně mužská (Morten Kiil).

A pak má Holcova inscenace několik bodů, s nimiž si upřímně nevím rady. Na jedné straně se pouští do docela rázných aktualizací, které jsou někdy ku prospěchu věci (hovorová mluva, zdůraznění krize klimatu) a jindy zase působí poněkud prvoplánově (tiskárna coby jakási jógová tělocvična, Stockmann posílající hlasovou zprávu přes chytrý telefon). A vedle těchto jednoduchých ornamentů jsou tu scény (snad metaforické?), jejichž smysl tuším někde v dálce, ale přemýšlím nad nimi dosud. Kromě robotického úvodu a sumó zápasu v nafukovacích kostýmech je to hlavně samotný závěr, který přichází docela nečekaně, je ještě otevřenější než v Ibsenově předloze a zobrazuje Melníkovu Stockmanna, jak na kameni meditativně rozdělává oheň křesáním.

Stručně řečeno – vědom si i jistých diskutabilních bodů ostravské inscenace, odcházel jsem z ARCHY+ mile zmaten. A to takhle na závěr divadelního roku není úplně od věci.

Vojtěch Voska / nadivadlo.blogspot.com / 30. 6. 2025

Slavné drama Henrika Ibsena **Nepřítel lidu** v novém hávu u Bezručů

Henrik Ibsen se vrací na jeviště Divadla Petra Bezruče v moderní adaptaci a režii Jana Holce. Slavné drama **Nepřítel lidu** v hlavní roli s Lukášem Melníkem nabízí naléhavé otázky: Jaká je cena pravdy? Jsme ochotni omezit osobní komfort v boji za životní prostředí a společné dobro? Kdo je hrdina a kdo padouch? Aktuální, provokativní a vizuálně silná inscenace slavného Ibsenova díla!

Nepřítelem svobody je většina

Henrik Ibsen (1828–1906) je jedním z nejvýznamnějších dramatiků světové literatury a zakladatelem moderního realistického dramatu. Jeho díla jsou dodnes aktuální díky jejich univerzálním tématům a hlubokému proniknutí do lidské psychiky. Drama **Nepřítel lidu**, napsané v roce 1882, patří mezi jeho nejvýraznější společenské hry. *„Hledali jsme text, který se zabývá společenskou a individuální odolností. Zajímají mě především hranice naší odolnosti a její proměny. Ibsen se zabývá základními hodnotovými aspekty tvořící společnost a nahlíží je skrze perspektivu mezilidských vztahů. Zejména těch rodinných. Pro tvůrčí práci je pak zajímavá konfrontace Ibsenova vidění těchto fenoménů ve vztahu k dnešku,“* říká k výběru inscenace autor adaptace a režie Jan Holec. Příběh doktora Stockmanna, který se postaví proti mocenským a ekonomickým zájmům svého města ve snaze upozornit na kontaminaci léčivých pramenů, je ostrou kritikou společenské konformity, politické manipulace a neschopnosti jednat ve prospěch obecného dobra. Hra dodnes rezonuje svou odvahou klást nepohodlné otázky a poukazovat na střet individuální pravdy s tlakem většinové společnosti. *„Všechna tato témata jsou ve hře přítomna, ale jejich zdroj se nachází mnohem dál, ve vztahu nás k sobě samým a tím pádem ke světu. Vytváříme svět nejasných hodnot, ve kterém je pravda relativizována až na metaetické úrovni. A tím ztrácíme přehled o měřítku pravdivosti a nepravdivosti. Proto je důležité umění, jenž může přinášet obraz ideálu,“* pokračuje Holec.

Ekoaktivista, nebo ekoterorista?

Doktor Stockmann tvrdí, že léčivé prameny v městských lázních jsou ve skutečnosti zdraví škodlivé. Vodu infikovala bakterie a celý systém potrubí bude třeba vyměnit. Kdo to však zaplatí? A kdo nahradí ušlý zisk? Když se rozhodne říct pravdu, spustí štvavou kampaň, která rozbije vztahy, kariéry i sny o spravedlnosti. Před námi je pád člověka, který chtěl zachránit svět – a místo toho se stal nepřítelem svobody a většiny. Je to hrdina, nebo naivní idealista? *„Upřímně řečeno, asi od každého trochu. Kdyby v sobě Tomáš nenašel ani kousek hrdinství, zřejmě by se nikdy nepustil do takového boje. Z pohledu idealisty je pro něj jediným možným řešením říci všem pravdu. Myslím si, že Tomáš skutečný stav věcí vidí – vidí ho právě skrze svou neposkrvněnou pravdu. Nevidí však následky, které mohou být mnohem krutější než samotná odvaha říci všem nelibou pravdu do očí,“* uvádí představitel hlavní role Lukáš

Melník. „*Tomáš Stockmann je člověk, kterého pohltila tíseň ze stavu světa. To je krajní a zoufalá situace, ve které reagujete i před sebou samým nepředvídatelně. Nesoudím jej a hluboce mu rozumím. A všichni lidé, kterým není tento svět lhostejný, jsou pro mě hrdinové,*“ dodává k hlavní postavě režisér Jan Holec.

V dalších rolích diváci uvidí Magdalénu Holcovou (Kateřina), Mariána Chalányho (Petr), Moniku Tomkovou (Petra), Kateřinu Krejčí (Mortenová), Jáchyma Kučeru (Hovstad) a Víta Hofmanna (Billing).

Štvavá politická kampaň

Nepřítel lidu bude u Bezručů inscenován v prostorovém uspořádání na arénu, které přinese divákům jedinečný zážitek z těsného kontaktu s herci a dramatem samotným. Napětí mezi jednotlivými postavami i otázky adresované publiku se tak stávají ještě naléhavějšími.

Autorem scény i kostýmů je Ján Tereba. Hudbu k inscenaci složil Ivan Acher. Inscenační tým doplňuje dramaturg Peter Galdík: „*Nepřítel lidu je skvělá studie člověka, který je v hlubokém sporu se společenským status quo a žádá změny týkající se postojů k životnímu prostředí. To dilemma mezi materiálním blahobytem a otázkou samotného přežití je na stole. Je to váš nepřítel lidu, nebo jste nepřítelem lidu vy?*“

Premiéra se uskuteční 24. ledna 2025 v 18:30 hodin v Divadle Petra Bezruče

Marcela Bednaříková / divadlo.cz / 23. 1. 2025

Všichni jsme ekologičtí pokrytci a světu vládnou idioti aneb Nepřítel lidu v Divadle Petra Bezruče

Divadlo Petra Bezruče přivítalo nový rok premiérou klasického textu Henrika Ibsena ***Nepřítel lidu***. V režii a radikální úpravě hry o lékaři s neochvějným morálním kompasem je podepsán umělecký šéf souboru Jan Holec, dramaturgickou pravou rukou mu pak byl již tradičně Peter Galdík. Podobně výtvarná a hudební stránka inscenace byla svěřena v Bezručích již zaběhlým jménům – Jánu Terebovi a Ivanu Acherovi. Tvůrčí tým, sehraný z mnoha předchozích spoluprací, tak snad ani nemohl šlápnout vedle a ostravské diváky nechal zauvažovat nad tím, zda je pravda ve veřejném prostoru vlastně relevantní a kolik osobního pohodlí jsme my všichni ochotni obětovat pro trvalou prosperitu.

Děj půl druhého století starého dramatu je pro dnešní inscenování až smutně vhodný. Lázeňský lékař zjistí, že je v městských lázních znečištěná voda, která ohrožuje zdraví pacientů. Řešení je jednoduché, stačí lázně na čas uzavřít a vybudovat nový vodovod. Do hry však vstoupí finanční hledisko, zájmy vypočítavých politiků a lidská chamtivost na všech stranách. Veřejné mínění se ohýbá, kam ho novinářský vítr zavane, a poslední morálně neochvějný člověk se stává nepřítelem číslo jedna. Hlásání pravdy jej nakonec stojí práci i domov.

K takto nadčasové předloze navíc Holec přidává téma ekologické uvědomělosti. Kritika dnes normalizovaného konzumního způsobu života se skvěle snoubí s krátkozrakostí a ziskuchtivostí Ibsenových postav. Těm jde o dlouhodobý blahobyt stejně málo jako nám všem v divadelním sále, kteří „na sobě všichni máme boty vyrobené v zemích třetího světa“.

Výrazný přepis předlohy odráží zároveň i personální složení souboru, děj komprimuje mezi sedm postav a podtrhuje tak onu touhu po nalezení obětího beránka v uzavřené komunitě. Na něm zjevně malému, na lázních ekonomicky závislému městečku, záleží víc než na logickém řešení problému. Realistický děj navíc Holec obohacuje i o vizuálně působivé scénické obrazy, které posouvají výsledné dílo až na pomezí symbolismu, spojovanému spíše s jinými Ibsenovými dramaty. Stejně jako celkové scénografické řešení: na jevišti obklopeném diváky ze tří stran není po celou dobu představení nic než pár velkých balvanů na světlém líně.

Jejich symbolika přitom není uzavřena do jednotného vyznění a nechává velký interpretační prostor pro diváka. Pro někoho může jít o základní kameny lázní, které tak infiltrují dění mezi obyvateli městečka i vizuálně, pro jiného mohou být kameny odkazem na smolinec, který má podobně jako zdejší lázně léčebné i smrtící účinky. Pro mě osobně nabyly kameny význam až ke konci představení, kde vizuálně dotváří doktorovo zhnusení stavem společnosti a jeho touhu po návratu k primitivnímu, čistému životu před jejím zformováním. Tento oblouk dotváří i po celou dobu představení pracující 3D tiskárna, výdobytek moderní společnosti, která, zatímco postavy na jevišti předvádějí, jak zákeřný dokáže člověk být, když je jeho

osobní blaho v ohrožení, v koutku jeviště tiskne křesadlo – předmět, který vznik oné moderní společnosti vůbec umožnil. Tolik k ochutnávce symbolické analýzy, divák ochotný k zamyšlení přijde jistě i na další přístupy k těmto i mnoha jiným aspektům inscenace – možná i na interpretaci scénického obrazu s prasetem, kimonem a umělými prsy.

Méně abstraktní je oproti arénovité části jeviště provedení jeho zadní stěny. Ta sestává z čistě a jednoduše řešených schodů vedoucích do podobně minimalistického patra, inspiraci přitom nachází ve skandinávském bytovém designu a podobně jako kostýmy v přírodních barvách a materiálech připomíná divákovi jak norský původ předlohy, tak současné pseudoudržitelné módní trendy populární v naší zdánlivě osvětlené, vyzenované západní společnosti.

Civilní herectví, jež se pro ibsenovské drama nabízí jako primární výrazový mód, je v této inscenaci dovedeno k dokonalosti a přirozenost projevu všech herců je potvrzena i fyzickou blízkostí aktérů a diváků, kdy první řady od dění na jevišti nedělí prakticky nic. Skvěle sehranému týmu pod zručným režijním vedením vévodí Lukáš Melník. Jeho doktor Stockmann projde sofistikovaným psychologickým vývojem — naivní nadšení ze zjištění pravdy o znečištěné vodě se postupně mění v trpké vystřízlivění z poznání, že se bude muset rozhodnout mezi svým rodinně-kariérním životem a čistým svědomím, že o jeho pravdu vlastně nikdo nestojí a „páchat dobro“ nelze bez následků. Zdárně mu sekunduje Marián Chalány v roli Petra, Stockmanova bratra a starosty města, který se neštítí obětovat vlastní rodinu a zdraví pacientů lázní v honbě za tím, co považuje za nejdůležitější pro město on — ekonomickou prosperitu podmíněnou provozem lázní, ať třeba se znečištěnou vodou. Pravdu přitom ohýbá po vzoru dnešních politiků na výbornou a jeho chladně logické a rozhodně podávané argumenty postupně přesvědčují o nepřátelských úmyslech doktora celé město. Souboj morálka vs. politika doplňují Hovstad a Billing v podání Jáchyma Kučery a Víta Hofmanna. Reportér nezávislých novin a Stockmanův asistent sice oba nejprve přitakávají doktorově donkichotskému snažení, jakmile mají ale možnost osobního prospěchu, letí jejich zásady z okna. Zatímco Hofmannův Billing se doktorovi alespoň poté, co mu přebere místo, nedokáže podívat do očí, Kučerův Hovstad na své zradě nevidí nic špatného a je přesvědčen, že jednal v přítelově nejlepším zájmu. Podobně jako pragmaticky vypočítavá Mortenová Kateřiny Krejčí, Stockmannova tchýně, která nezapomene doktorovo postavení zkomplikovat ještě o hrozbu ztráty rodinných úspor. Oporu tak Melníkův doktor nachází jen ve své podporující manželce v podání Magdalény Holcové. Na jejich stranu se přidává i starostova dcera Petra ztvárněná novou členkou souboru Monikou Tomkovou, jejíž herecké schopnosti a hlavně nádherný hlas se v Ostravě rozhodně neztratí.

Nepřítel lidu je po všech stránkách vydařená inscenace, i tak si ale nemůžu odpustit závěrečné zaštourání. Byť výsledné dílo funguje skvěle, přijde mi i jako tak trochu promarněná šance co do politického kontextu jeho uvedení (Trump započal svůj druhý mandát čtyři dny před premiérou, Fico se roztahuje na Slovensku už přes rok a ani české krajské volby nedopadly nijak slavně). V tématy nabitě inscenaci se trochu ztrácí ta, která byla v předloze velmi výrazná a vzhledem k dnešku nejnaléhavější — politická manipulovatelnost

veřejnosti prostřednictvím médií a na to navazující heslo, že „největším nepřítelem pravdy je většina“. A to je škoda vzhledem k tomu, že v poslední době celý svět na vlastní kůži zakouší, jak důležitá jsou svobodná média, i to, že převahu v každé společnosti opravdu mají „blbci“, kteří se snadno stávají největším nepřítelem svobody.

To je ale jen postesek člověka obeznámeného s předlohou, běžný divák bude nutně nadšen jak dokonalými hereckými výkony sladěného souboru, tak precizní režii (a dramaturgií) inscenace plné hořce ironických etických selhání kontrastujících s činy pár morálně neoblomných jedinců. Bezručů zkrátka opět prokázali, že divadlo světové úrovně lze najít i v Ostravě.

Autorka je studentkou 3. ročníku bakalářského programu Divadelní studia na Katedře divadelních a filmových studií Univerzity Palackého v Olomouci.

Psáno z premiéry 24. ledna 2025.

Anna Banciřová / divabaze.cz / 14. 3. 2025
